

2011. Szeptember 8. CSÜTÖRTÖK

JEREMIÁS PRÓFÉTA KÖNYVE 11,1–14

DR. VARGA GYÖNGYI

Ítélet a szövetség megszegése miatt

^{11,1}Ezt az ígét mondta az Úr Jeremiásnak: ^{11,2}Halljátok meg a szövetség ígét, és mondjátok el Júda férfainak és Jeruzsálem lakóinak! ^{11,3}Ezt mondd nekik: Így szól az Úr, Izráel Istene: Átkozott az az ember, aki nem hallgat annak a szövetségnek az ígéire, ^{11,4}amelyet őseiteknek parancsoltam azon a napon, amikor kihoztam őket Egyiptomból, a vaskohóból, és ezt parancsoltam: Hallgassatok szavamra, és teljesítsétek mindazt, amit én parancsolok nektek! Akkor népem lesztek, én pedig Istenetek leszek. ^{11,5}És megtartom azt az esküt, amelyet őseiteknek tettem, hogy nekik adom a tejjel és mézzel folyó földet, ahogyan van ez ma is. Én pedig így válaszoltam: Bizony, így van, Uram! ^{11,6}Akkor ezt mondta nekem az Úr: Hirdesd mindezeket az ígéket Júda városaiban és Jeruzsálem utcáin: Halljátok meg, és teljesítsétek ennek a szövetségnek az ígét! ^{11,7}Mert attól fogva, hogy felhoztam őseiteket Egyiptomból, a mai napig állandóan intettem őket. Idejében intettem, hogy hallgassanak szavamra. ^{11,8}De nem hallgattak és nem figyeltek rám, hanem mindenki a maga megátalkodott gonosz szíve szerint élt. Ezért végrehajtottam rajtuk a szövetségnek minden ígétjét, amelyeket azért parancsoltam, hogy teljesítsék, de nem teljesítették. ^{11,9}Majd ezt mondta nekem az Úr: Fölláztok ellenem Júda férfiai és Jeruzsálem lakói! ^{11,10}Visszatértek őseik korábbi bűneihez, akik nem voltak hajlandók hallgatni ígémre, más isteneket követtek, és azokat tisztelték. Izráel és Júda háza megszegte a szövetséget, melyet őseikkel kötöttem. ^{11,11}Ezért így szól az Úr: Veszedelmet hozok rájuk, amely elől nem tudnak elmenekülni. Segítségért kiáltanak majd hozzám, de nem hallgatom meg őket. ^{11,12}Akkor majd mehetnek Júda városai és Jeruzsálem lakói, és kiálthatnak segítségért azokhoz az istenekhez, akiknek tömjénezni szoktak, de azok nem tudják megszabadítani őket a veszedelem idején. ^{11,13}Mert ahány városod van, Júda, annyi az istened, és ahány utcád van, Jeruzsálem, annyi oltárt készítettél a gyalázatos bálványok; oltárokat, hogy azokon tömjénezzelek a Baalnak! ^{11,14}Te pedig ne imádkozz ezért a népért, és ne mondj értük esdeklő imádságot! Nem hallgatom meg őket, amikor segítségül kiáltanak hozzám a veszedelem miatt!

Amit a textusról tudni kell:

- exegetikai megjegyzések
- teológiai összefüggések feltárása

Ez az igeszakasz a deuteronomiumi iskola teológiai látásmódját tükröző próza; Jeremiás beszédeként, intelmeként olvashatjuk, de biztosra vehető, hogy szerzője nem a próféta.

E szövegrész kapcsán most röviden kitérhetünk a könyv genezisére: amíg a végső kánoni forma kialakult, egy hosszabb kikristályosodási folyamatot figyelhetünk meg.

Persze részleteiben nem tudjuk már rekonstruálni, de nagy vonalaiban mégis megragadhatjuk a hagyományozódás útját. Jeremiás próféta hangja visszhangra talált a következő nemzedékekben. Áthagyományozott ígéihez a későbbi generációk újabbakat fűztek, kiegészítették azokat saját interpretációikkal, és beleszőtték a próféta életével kapcsolatosan fennmaradt események leírását. A könyv fokozatosan bővült. A héber Bibliában Jeremiás könyvének a kiegészítések és betoldások révén egészen a Kr.e. 2. sz.-ig nyomon követhető a gazdagodása. Jeremiás üzenete mindvégig aktuális maradt, emlékezetét a későbbi korok is ápolták. Érdekes látnunk, hogy 2Makk 15,13k értelmében a korai judaizmus is nagyra becsülte Jeremiást. Természetesnek látszott tehát, hogy a fogságban illetve a fogság után írástudói körökben kialakult deuteronomiumi iskola és látásmód jó kiindulópontnak tekintette a jeremiási tradíciót, és a próféta személyéhez és szolgálatához hozzá tudta kapcsolni saját teológiai üzenetét. Lényegében Jeremiással is valami hasonló történhetett, mint Mózes alakjával: a történelmi személyiség kilépett saját korából, és a későbbi nemzedékek előtt mint a hiteles tanító, az igaz próféta modellje állt.

Mózes 5. könyvének alapgondolataival találkozunk ebben a szövegrészben. A következő szófordulatok

ismerősen csengenek: „népem leszek, én pedig Istenetek leszek”; „felhoztam őseiteket Egyiptom földjéről, és mindvégig intettem őket”; „megtartottam az esküt, hogy nekik adom a tejjel és mézzel folyó földet”; „halljátok meg és teljesítsétek a szövetség ígét!” A „szövetség ígét” kifejezés a Tízparancsolatot, és tágabb értelemben a mózesi (deuteronomiumi) törvényt jelenti. Ennek komolyan vételére és megtartására buzdít a szerző.

Ez a szövegegység egyszerre intelem és ítélethirdetés – 7,1–8,3-hoz hasonlóan a múlt történéseinek feldolgozásához próbál segítséget, értelmezési keretet adni.

A textus bővítések, kiegészítések nyomait is hordozza. Jhwh Jeremiához címzett beszédét tárja elénk: a próféta az 5. versben helyeslően meg is szólal; a címzettek Júda férfiai és Jeruzsálem lakói. A beszéd első gondolata egy átokmondás: „Átkozott az az ember, aki nem hallgat a szövetség ígéire.” A szövetség, mint szerződés-kötés deuteronomiumi koncepciója értelmében Jhwh lép először: szabadságot, otthont ad népének, de ezért elvárja, hogy Izráel engedelmeskedjen parancsolatainak. A szövetség egyoldalú felmondását jelenti, ha az ígéretek, az élet szavára nem hallgat a nép – s ennek az engedetlenségnek átok lesz a következménye (vö. 5Móz 27). A szövetség héber szava egyébként elköteleződést, vállalást is jelent. A 7–8. versben a népet elért átoknak az okát közvetlenül is megfogalmazza a szerző: bár Jhwh folyamatosan intette Izráelt, a nép tagjai nem figyeltek Isten szavára, csak megátalkodott, gonosz szívükre.

Ezután arról olvasunk, hogy a megígért átok lényegében már „működésbe is lép”. Mivel Izráel népe föllázadt Jhwh ellen, és nem voltak hajlandók megtartani a törvényt, ezért veszedelem tör rájuk, Isten többé nem hallgatja meg őket. A 11. vers utal az egyiptomi szolgaság idején Izráel segélykiáltásaira, amelyet akkor meghallgatott az Úr: most azonban néma marad az ég. Gúnyosan jegyzi meg a szerző, hogy ezután már csak az idegen istenségekhez fordulhatnak segítségért; azokhoz, akiknek Jeruzsálem utcáin eleget tömjéneztek. De vajon tudnak-e ők segíteni? Jeremiást a 14. versben arra kötelezi Isten, hogy ne járjon közbe a népért: ezzel lényegében a prófétának legalapvetőbb küldetéséről kell lemondania. A szakasz végén még egyszer, nyomatékosan hangzik a kijelentés: „nem hallgatom meg őket!”

Prédikációvázlat

1. A középkori zsidó bölcsek írásaikban érdekesen fejtegették, hogy mit is jelent és jelez a héber Biblia első szava, a „beresitb”. A kifejezésben – amely így fordítható: „kezdetben” – két értelmes szó rejtőzik. A középen lévő két betű: az „és” tüzet jelent, míg a tüzet közbezáró betűket összeolvasva megkapjuk a „berith”: a szövetség szavát. Azt tanítják a bölcsek, hogy amíg az Örökkévaló szövetsége közbezárnja a tüzet, addig az nem törhet elő pusztítani. Isten elkötelezettsége és irgalmassága, emberhez hajló szövetségi hűsége a biztosíték arra, hogy a világot fenyegető gonosz erő nem szabadulhat el. Mert az Örökkévaló hatalma irgalmasan őrzi és védelmezi a világot.

2. De mi van akkor, ha elfogy Isten türelme? Ha megelégteli a folyamatos hűtlenséget, szavának, intelmének, törvényének semmibe vételét? Mi van akkor, ha kedves népe annyiszor vét szövetsége ellen, hogy egyszer csak beomlik a védőfal, és kitör az a tűz onnan, középről?

A próféta elnémul. Isten nem engedi, hogy népéért közbenjárjon. Az ég is némán borul a földre. Isten hallgat, mert nem hallgatták meg őt. Mert nem adtak hitelt szavának, annak a szónak, amely világot teremtett, amely a legerősebb erőt, s az élet üzenetét hordozza.

3. Évszázadok teltek el, morzsolódtak le az idő malmán. Egy pénteki napon az ég némán borult a földre. Isten hallgatott, mert nem hallgatták meg azt, aki nevében szólt, aki tőle jött a földre, aki az ő arcvonását hordozta. Nem adtak hitelt szavának, annak a szónak, amely világot teremtett, amely a legerősebb erőt, s az élet üzenetét hordozza.

A napokban újra kezembe került Szent-Gály Kata költőné vékony kis kötete a „Fény és vallomás”. Hadd idézzem az ő gondolatait: „Isten olyan közel van hozzánk, hogy nincs elegendő távlatunk egész nagyságában látni Őt, de azt is mondhatom, oly messze, hogy szemeink elégtelenek hozzá. Mégis: egyszer alkalmazkodott igényeinkhez a történelem folyamán, s megjelent emberközelségben, de nekünk más elképzeléseink voltak róla, a Szeretetről – hatalom és dicsőség: emberszabású gondolatok – és nem akartuk őt bevenni magunk közé. Azt hittük: elhagy bennünket nyugtalanító eszméivel, ha kedvét szegjük értetlenségünk által, és hogy kigyilkolhatjuk a teremtésből is. Nem tudtuk, hogy szeretete önmagából kiinduló jóság, és gondolatai csodálatosak, mint az ég. Mikor megkínóztuk törvényeink szerint: értelmet adott a szenvedésnek a mi számunkra; mikor kivégeztük: viszonzásul eltörölte bűneinket, s megáldott bennünket a kereszt jelével; a kereszttel, amit számára készítettünk, hogy életünk legyen mindörökké.”

A szövetség Istene megkönyörül a szövetség megszegőin: az átok alatt lévőköt, a távoliakat, a segítségért kiáltókat meghallgatja. Mégis. Isten közeli jelenlétében elhamvad az ítélet tüze, és felhangzik számunkra Isten igazi, drága neve: Irgalom, Kegyelem, Megbocsátás...